

**aprenent amb persones adultes: educació permanent i novació,
ciutadania, democràcia i apoderament de les dones**

Quaderns d'Educació Contínua

**aprenent amb persones adultes: educació permanent i novació, ciutadania,
democràcia i apoderament de les dones**

Editors

Iolanda Corella Llopis
i pep aparicio guadas

Consell de direcció i coordinació

Tere Vila, Encarna Such Cardona, Juanma Sanchis Marqués, M. Nieves Roselló, María José Picher, Carlos Pallarés, Rosa Navarro, Pascual Múrcia Ortiz, Dolors Monferrer Ferrando, Rosa M. González Conca, Goio Fidel Sarmiento, Manuela Fuentes Martínez, Marta Malet Carol, Mila Grau Alepuz, Loles Martínez Cebrián, María Gabarda Riofrío, Francisca Borox López, Isabel Aparicio Guadas

Consell de redacció i assessorament

Antonia de Vita (UNIVR), Dolors Vinyoles (Escola de la Dona-Diputació de Barcelona), Inma Vilatersana, Jordi Vallespir (UIB), Antoni Tort (UVIC), Joan M. Senent (UV), Manuel Rodríguez (UV), José Ignacio Rivas (UMA), Piorgiorgio Reggio (UNICATT), Cruz Prado (ULASALLE), Anna Maria Piusi (UNIVR), Agustí Pascual (UV), Isabel Redaño Francés (IPF), Sebas Parra † (UdG), Josep Mª Navarro i Cantero (LFCOOP), Peter Mayo (UM), Vicent Mas (UA), Àngel Marzo

(UB), Manel Martí Puig (UJI), Fernando Marhuenda (UV), Fernando López Palma (UB), Licinio C. Lima (UMINHO), Colin Lankshear (JCU), Michele Knobel † (MSU), Francesc Hernández Dobon (UV), Francisco Gutiérrez † (ULASALLE), Anna Gómez (UVIC), Paula Guimarães (UL), Pep Lluís Grau, Gloria Díaz (UB), Joan Colomer (UdG), José Clovis Azevedo (Centro Universitário Metodista IPA), Rafa Castelló (UV), Isabel Carrillo (UVIC), Marián Aleson Carbonell (UA), Xavier Besalú (UdG), Antonio Benedetto (UV), José Beltrán Llavador (UV), Clara Arbiol González (UV), Vicent Aparicio (UV), Júlia Haba Osa (UV), Marina Aparicio Barberán (IPF), Consol Aguilar (UJI), David Abril (UIB), Loris Viviani (IPF), Mariola Aparicio Cortés (EOI Xàtiva), Mercè Morey (UIB), Diego Morollón (IPF), José R. Belda Medina (UA), Eduardo Carbonero Martínez (epAlv), Magdalena Balle Garcia (CEPA Son Canals, Illes Balears), Maira Tavares Mendes (Universidade Estadual de Santa Cruz, UESC)

Correcció i traducció
Joaquín Martínez Ortiz

Disseny i maquetació
gap

Quaderns d'Educació Contínua ☆ 51

Primavera 2024 • 18 €

Quaderns d'Educació Contínua. Nova etapa Redacció, secretaria i administració:

C/. Sant Agustí, 7 • 46800 Xàtiva
tarepa.pv@gmail.com

ISSN: 1575-9016

ISSN: 2605-1796 (digital)

Dipòsit legal: V-5125-2000

Revista indexada en GeoDatos: Indexador de Geografia e Ciências Sociais
<http://www.dge.uem.br>

(Quaderns d'Educació Contínua
no es fa responsable de les opinions
dels col·laboradors de la revista.)

Títol: Aprenent amb persones adultes

Autor: persones anònimes

Tècnica: Pigments sobre roca

Dimensions: ?

Any: ?

IPF: Institut Paulo Freire • UV: Universitat de València • UdG: Universitat de Girona • UVIC: Universitat de Vic • UJI: Universitat Jaume I de Castelló • UA: Universitat d'Alacant • ACEFIR: Associació Catalana per l'Educació, la Formació i la Recerca/Associació Europea d'Educació d'Adults • UB: Universitat de Barcelona • FDC: Desenvolupament Comunitari • UIB: Universitat de les Illes Balears • UM: Universitat de Malta • UMINHO: Universitat del Minyo • UNIVR: Universitat de Verona • ULASALLE: Universidad de La Salle • UNICATT: Universitat Catòlica de Milà • UMA: Universitat de Màlaga • UL: Universitat de Lisboa • JCU: James Cook University • MSU: Montclair State University • LFCOOP: La Fàbrica Cooperativa

Sumari

editorial

carpeta

El feminisme com a eina epistemològica i pedagògica

Inmaculada Verdeguer Aracil i Sandra Obiol-Francés • 7

Repensar l'educació de adults: una forma d'enfortir la democràcia en temps de crisi

Francesco Vittori i Mattia Falser • 20

Decolonitzant l'Educació de Persones Adultes des de l'Aprenentatge Servei basat en l'art

Auxiliadora Sales i Ciges • 36

Els objectius de desenvolupament sostenible i la universitat com a eines de resistència i transformació per a les dones Khmer Krom

Julia Habu Osca • 51

contínua

Perspectives feministes i ecofeministes dels sabers pedagògics per a imaginar la transició eco-social

Antonia De Vita • 63

persones, territoris i experiències

Aprenent amb Alicia Gil Gómez: Gènere, Violència, Poder i Conflictes en les Organitzacions de Dones

Alicia Gil Gómez • 73

Juntes podem més

Begoña de Orte i Ana Vela López • 82

Discursos d'odi a l'aula: context i eines pedagògiques

Sergi Amat Giró • 92

Compartir experiències, aprenentatge a l'una

Mónica Sales Giner • 101

Bones pràctiques d'inclusió social i orientació laboral en educació de persones adultes. Aprendre a normalitzar la dis-capacitat intel·lectual

Teresa Begoña Cuenda Gómez i Rosario Bosch Rodríguez • 108

investigació

TAREPA-PV: el taller de renovació de l'educació de persones adultes al país valencià: una conversa sobre +40 anys de renovació pedagògica, la nostra perspectiva

Pascual Murcia, Dolors Monferrer, Paqui Borox • 115

arxiu

dialogica

La importància de la formació permanent quan aquesta està arrelada als contextos socials, culturals, i polítics i a la vida quotidiana

Dolors Monferrer Ferrando • 129

fotografia Acte de lliurament L'ESQUEIX a Sebas Parra • 136

llibres

Gènere, literatura infantil i juvenil i formació d'identitats. Consol Aguilar Ródenas

Irene Soler i Cremades • 139

Com participar

Quaderns d'Educació Contínua?

Les pàgines de la nostra revista estan obertes a tot tipus de col·laboracions relacionades amb l'Educació i la Formació de les Persones Adultes. El nostre interès és oferir la publicació a tots aquells que desitgen col·laborar en ella exposant els seus coneixements, les seues reflexions i experiències analitzades. Així com també a les persones i institucions que desitgen difondre a través dels Quaderns d'Educació Contínua les seues iniciatives i activitats dins d'aquest àmbit.

Les col·laboracions han de requerir les següents condicions bàsiques:

- L'extensió dels treballs serà de 10 pàgines en format DIN A-4, a doble espai, amb un títol que sintetitze el seu contingut. És convenient d'intercalar apartats que divideixquen i ordenen les diferents parts de l'exposició.
- S'enviarà dues còpies del treball acompanyades d'una versió d'aquest en suport informàtic, preferentment en Winword. S'aconsella, si el tema ho permet, incloure gràfics, quadres sinòptics, etc., que il·lustren i completen el contingut del text.
- Com és natural la revista podrà realitzar una «correcció d'estil» sobre el text original, que en cap dels casos alterarà els conceptes ni l'enfocament adoptats per l'autor.
- Notícies i dades per a ser incloses en les pàgines informatives de la revista, sobre congressos, jornades, convenis, acords, programes, plans, iniciatives, projectes; cursos, conferències, debats, premis i cursos; publicacions de llibres, revistes, manuals, etc.
- Ha d'incloure sempre la font responsable i les notes de referència on el lector pugui requerir major informació.

Bones pràctiques d'inclusió social i orientació laboral en educació de persones adultes. Aprendre a normalitzar la dis-capacitat intel·lectual

Teresa Begoña Cuenda Gómez, directora del Centre d'Educació Permanent, Coria del Río;

Rosario Bosch Rodríguez, mestra d'Educació de Persones Adultes

Traducció: Rosa Navarro Piquer

1. Introducció: recuperar experiències educatives socialitzadores i inclusives que traspassen fronteres institucionalitzades i instituïdes

S'ha optat per exposar aquesta experiència educativa en aquest article, no sols per rescatar la importància de treballar amb col·lectius diversos que són exclosos del sistema educatiu o aïllats de possibilitats, sinó també per posar l'accent en la labor social que compleixen els centres educatius de formació permanent quan tenen al capdavant professionals que s'impliquen a millorar els seus entorns i donar respostes educatives a diferents necessitats.

Totes dues professionals que ara rescaten aquesta experiència han compartit abans espais formatius on la persona, i no sols la part professional, ha sigut present en les relacions humanes que han portat a configurar un model educatiu que traspasa aquells límits burocràtics imposats perquè es mesuren com a sesgats o aïllats.

I encara que l'experiència que es presenta correspon al treball realitzat per la persona en actiu, aquest s'ha compartit i dialogat entre totes dues en diferents moments, construint una experiència d'aprenentatge i impuls mutu, on es posen en relació passat, present i projecció futura quant a formes de treball en educació. L'experiència acumulada d'anys de treball veu la llum en diferents projectes i en aquest treball s'exposa un d'ells, però aquest producte requereix molts plantejaments i dedicació prèvia.

El diàleg, l'oralitat, l'intercanvi de pensaments, accions, interaccions, ha sigut un important impuls per a comprendre la dimensió que prenen les xicotetes accions quan algú les pot dimensionar des de l'exterior també. La construcció es fa des del dia a dia, però el salt de sistematització necessita la presa de distància i, per això, una veu externa que plantege preguntes i reflexions profundes i que tinga un coneixement i bagatge experiencial és essencial també en aquesta mirada. Amb això es vol posar en valor la construcció des de la interacció.

(perquè la temàtica i com s'ha creat l'article: experiència a partir de registres orals conjuntant dues veus des de la vivència i experiència professional)

Existeixen grups de discapacitat intel·lectual, però com un col·lectiu a part d'altres grups que hi ha en els CEPA que col·labora en algunes activitats culturals i comunitàries puntuals de convivència.

Centre on s'ha dut a terme l'experiència, curs escolar de començament, lloc-contexte.

Les persones que escriuen l'article: compromís, l'abast de l'experiència, la creació de projectes reals de resposta a necessitats concretes dels contextos en els quals es treballa.

La importància de sistematitzar aquests experiències que ajuden a visibilitzar i expansionar realitats educatives que traspassen fronteres.

2. Presentació i origen de l'experiència

L'article 3 de la Convenció Internacional dels Drets Humans subratlla el compromís dels Estats que formen part de la Convenció, de garantir que les persones amb discapacitat tinguin accés i gaudisquen dels seus drets humans i llibertats fonamentals en igualtat de condicions amb les altres persones, promovent sempre el respecte per la seua dignitat inherent.

Però les diferents realitats actuals, ens fan conscients que partir de les necessitats de l'entorn, dissenyar i dur a terme un projecte educatiu inclusiu en un Centre d'Educació Permanent (CEper) dins de la xarxa de centres públics de la Junta d'Andalusia, al sud d'Espanya, que estiga dirigit a persones amb diversitat funcional, no és una cosa que es faça de manera immediata ni siga fàcil de plantejar. Aquest projecte que ara es presenta, s'ha realitzat al llarg de diversos cursos acadèmics, com s'exposa a continuació.

L'avantsala d'aquest projecte l'inicia la mare d'un alumne amb diversitat funcional que va exposar la problemàtica a la qual s'enfrontava: el seu fill de 21 anys no podia continuar la seua educació en l'ensenyament obligatori, i es preguntava quines opcions tenien. Fins llavors en el centre no s'havia contemplat aquesta necessitat, ja que els Centres d'Educació Permanent podrien tindre estudiants amb característiques similars, però requeririen una atenció personalitzada.

Amb l'objectiu d'abordar aquesta necessitat, va esdevindre un procés de recerca i desenvolupament d'un projecte d'innovació educativa. Aquest projecte es va centrar a visibilitzar, defensar i promoure els drets de les persones amb diversitat funcional, tenint en compte aspectes com el desenvolupament personal, l'autonomia, la integració social i la inclusió laboral. Això requeria la col·laboració amb altres institucions i la difusió del projecte i la coordinació amb altres àrees de: investigació, cultura, salut, esport, oci, etc. amb un èmfasi en l'accessibilitat universal. El projecte es va posar en marxa en trobar oportunitats de participació en la formació per a preparar les oposicions del Servei Andalús de Salut que estaven obertes a aquest alumnat. A continuació, s'indiquen etapes per les quals s'ha passat per a construir el projecte:

- **Curs 19/20:** El projecte educatiu comença amb l'objectiu d'oferir oportunitats educatives i laborals a persones amb diversitat funcional. S'investiga i es desenvolupa un pla d'acció enfocat a visibilitzar aquest col·lectiu, promoure els seus drets i brindar-los una formació adaptada a les seues necessitats. S'estableix una col·laboració amb altres institucions per a ampliar recursos i es prepara els alumnes per a oposicions del Servei Andalús de Salut (SAS). Encara que alguns alumnes aproven oposicions, no obtenen places, per la qual cosa es complementa la seua formació amb cursos addicionals perquè tinguin més possibilitats en concursar.
- **Curs 20/21:** La pandèmia de COVID-19 obliga a traslladar les classes a un format en línia, però el projecte continua centrat en la formació i la preparació per a l'ocupació. S'inscriu l'alumnat en el *Programa Integral de Qualificació*

y Empleo (PICE) de la Cambra de Comerç d'Espanya per a millorar les seues oportunitats laborals. Es manté l'enfocament formatiu en la competència digital i es promou l'autoocupació entre els joves amb diversitat funcional.

- **Curs 21/22:** El projecte s'expandeix per a incloure alumnes de pobles pròxims, la qual cosa comporta la sol·licitud a l'Ajuntament d'una aula addicional. Es deriven alumnes a cursos de formació laboral en col·laboració amb organitzacions com l'ONCE i *Andalucía Orienta*. Es participa en jornades i esdeveniments per a sensibilitzar les autoritats i altres companys sobre la situació de les persones amb diversitat funcional i la necessitat de promoure polítiques inclusives.
- **Curs 22/23:** S'aconsegueixen contractes temporals per a alguns alumnes en col·laboració amb l'Ajuntament del poble, proporcionant-los experiència laboral en jardineria i manteniment. Es participa en activitats comunitàries com convivències intergeneracionals i marxes solidàries. Es continua la formació en cursos especialitzats, com mecànica i reparació d'equips electrònics.
- **Curs 23/24:** Es renova l'acord de col·laboració amb les institucions per a continuar donant suport al projecte. S'inicia un curs de Capacitació Digital Bàsica per a millorar les habilitats tecnològiques de l'alumnat. Es realitzen tallers creatius i participatius, com decoració i realització de vestuari, en col·laboració amb altres entitats. A més, es participa en concursos i esdeveniments culturals i comunitaris per a continuar promovent la inclusió i l'apoderament de les persones amb diversitat funcional.

3. Aprenentatges derivats del procés educatiu. més enllà d'un sol projecte, un compromís amb l'educació de persones amb discapacitat o vulnerabilitat

En els Centres Educatius de Formació Permanent és necessari mantindre no sols un compromís amb la igualtat i la dignitat de les persones, més enllà de les seues diferències. A través d'aquest projecte, però també a partir del bagatge amb altres projectes anteriors que totes dues professionals hem compartit, ens ha ensenyat la rellevància per a la qualitat de vida de les persones de comprometre's amb la igualtat i la dignitat inherent de totes les persones, independentment de la seua condició de discapacitat o de marginalitat. L'article 3 de la Convenció Internacional dels Drets Humans ha servit com a marc teòric per a aquest compromís, recordant-nos la necessitat de promoure, protegir i assegurar el compliment dels drets humans de les persones amb discapacitat o sense ella, però encara més de les que es troben en situacions de vulnerabilitat.

L'impuls com a professionals de l'educació des d'una perspectiva humil però compromesa a fer tot el que es puga perquè es garantisquen condicions d'igualtat i es donen espais per a generar llibertats fonamentals per a les persones amb discapacitat i vulnerabilitat. Això implica no sols eliminar barreres físiques i socials, que a vegades no som ni conscients que en gran manera tots i totes tenim i/o recreem, sinó

també promoure polítiques i pràctiques inclusives que permeten a aquestes persones exercir els seus drets de manera efectiva.

La realitat ens ha convidat a través del projecte educatiu plantejat i altres ja passats, que continua sent una necessitat promoure la inclusió de les persones amb discapacitat i vulnerabilitat en tots els àmbits de la societat. Això inclou no sols l'accés a l'educació i a l'ocupació, sinó també la participació no discriminatòria en activitats recreatives, culturals i socials en igualtat de condicions. I aquesta és una aposta de tots els que formen part de la institució o institucions en les quals es treballa de forma compromesa amb les persones.

D'aquí que la col·laboració amb altres institucions i la difusió dels projectes siga fonamental per a promoure els drets de les persones amb discapacitat o vulnerabilitat. Treballar en conjunt amb organitzacions governamentals, no governamentals i comunitàries pot amplificar l'impacte d'aquests projectes i visibilitzar allò que es vol deixar de costat o apartar.

I d'ací la importància d'adoptar un enfocament transversal que abaste diferents àrees, com la investigació, la cultura, la salut, l'esport, l'oci i l'educació. Aquesta diversitat d'enfocaments permet abordar de manera integral i holística les necessitats i aspiracions de totes les persones, però encara més d'aquelles amb discapacitat.

Els canvis que ha comportat l'experiència del projecte:

Alguns dels canvis més significatius que s'han detectat amb aquest procés formatiu a través d'aquest projecte i que ara se sistematitzen, també es podrien traslladar a altres projectes que s'han dut a terme amb col·lectius vulnerables anteriorment i sobre els quals es té un bagatge i experiència. Aquests són:

- **Avanços en l'àmbit col·lectiu:** S'han observat una sèrie de canvis significatius en l'àmbit col·lectiu, com la realització de cursos de formació amb titulació, l'obtenció de contractes de treball que han generat l'autonomia econòmica, personal i social d'aquestes persones. Així com s'ha donat una participació activa en activitats diverses. Aquests assoliments han contribuït a generar espais de convivència en els quals s'han produït canvis físics i s'han evidenciat grans progressos en l'àmbit personal, acadèmic, social i professional.
- **Eliminació de barreres institucionals:** S'ha evidenciat una tendència cap a l'eliminació de barreres institucionals en l'àmbit educatiu. Això s'ha aconseguit mitjançant la normalització de la realitat de les persones amb diversitat funcional, la consecució d'acords per a obrir espais a altres professionals, com comptar amb una orientadora en el CEPER una vegada al mes, i la promoció del concepte d'inclusió sense distinció ni separació. L'acceptació de la diferència com una cosa naturalitzada, ha permès aprofitar aquestes diferències com a oportunitats d'aprenentatge i creixement per a tota la comunitat educativa.

- **Transformació de rols familiars:** L'experiència ha propiciat una ruptura en els rols i el funcionament tradicional de les famílies. Els pares i cuidadors han passat d'exercir rols sobreprotectors a confiar més en els seus fills i filles, permetent-los guanyar en autonomia i independència. Aquesta transformació ha portat a una valoració des d'una perspectiva totalment diferent, enfortint els vincles entre iguals i fomentant una relació més equitativa i respectuosa.
- **Tots hem guanyat en major autoestima i confiança:** Un dels canvis més significatius ha sigut l'augment en l'autoestima i la confiança en si mateixos per part de l'alumnat amb diversitat funcional. El reconeixement i la valoració positiva de les seues habilitats i potencialitats per part de la societat han contribuït a una major independència i autonomia, així com a la seua inclusió més plena en la comunitat. Aquest procés ha sigut reconegut com un regal per part dels implicats en el projecte, agraint la confiança depositada en ells i elles i la necessitat social de comprendre'ls des d'una perspectiva de "normalitat", entenent la diversitat com a part natural de la condició humana. Però també per a les professionals que impulsem aquest tipus de projectes amb col·lectius vulnerables suposa un impuls en la projecció professional, compensant així el desgast que suposa obrir espais formadors creadors compromesos amb la vida. El projecte educatiu des d'aquest compromís amb la igualtat i l'accés ple als drets humans, la promoció de la inclusió, la col·laboració i difusió, i l'adopció d'un enfocament educatiu transversal per a abordar les necessitats de les persones ens serveixen com a base per a futures iniciatives destinades a millorar la qualitat de vida i la inclusió d'aquest col·lectiu o d'uns altres en situacions desfavorables.
 - Necessitat de trobar respostes d'un col·lectiu que és rebutjat pel sistema educatiu formal. Limitació de titular. Situació real o actual. L'impuls dels CEP en diàleg amb els Centres d'Educació Secundària.
 - Necessitat del CEP de donar respostes reals a un col·lectiu que ve als CEP i que necessita ser orientat no sols com a contenció social sinó integral, on el laboral és l'eix essencial per a guanyar en autonomia. (Oposicions de discapacitat intel·lectual -auxiliar administratiu- per a aquest col·lectiu, preparació de proves)
 - El rol del centre i la relació amb la família.
 - Reunions amb pares que infantilitzen i han de fer el salt d'assumir l'autonomització.
 - Cerca d'informació per a legalitzar la situació laboral. I per a preparar temes que només estan elaborats per centres privats.
 - Rol de la professora que es compromet en aquest procés sense conèixer una altra experiència prèvia, sinó que obri espai.

- Orientació.
- Construcció i dinamització de materials i continguts.

4. Necessitat de traslladar l'experiència a altres cep, conselleria, universitat, centres d'educació secundària, associacions (COCEMFE Sevilla, ONCE...)

- No sols com un fòrum on expandir l'experiència recreada.
- Dubtes i inquietuds que afloren durant el procés: sobrepassar les jerarquies instituïdes, prioritzar les necessitats del col·lectiu amb el qual es treballa.
- Un premi de reconeixement més enllà d'una foto, sinó per un treball compromés de fons.

5. Canvis que comporta l'experiència

- En l'àmbit col·lectiu: formació, contractes de treball, autonomia econòmica, personal, social, col·laboració en activitats diverses, els espais de convivència, canvis físics, guanyar oposicions, etc.
- La ruptura de rols i funcionament de les famílies (relació amb fills d'independència i valoració des d'una perspectiva totalment diferent, vincles entre iguals). Pas de ser cuidadors superprotectors limitant els espais d'expansió a confiar més en els seus fills i filles i guanyar en confiança.
- Ruptura de barreres Institucionals Educatives:
 - Evidenciar una realitat DE “normalització”
 - Aconseguir acords i obrir espais a altres professionals en els CEP (una orientadora en el CEP).
 - Concepte d'integració sense distinció ni separació. Acceptació de la diferència naturalitzada i com a oportunitat d'aprenentatge.
 - Tindre com a objectiu que els concursos no estiguen copats per sindicats que limiten i delimiten espais d'expansió per a la diversitat.
- El millor regal “gràcies per confiar en nosaltres”. Necessitat social de comprendre'ns des d'aquesta “Normalitat”.

6. Projeccions: l'expansió d'aquesta concepció de “normalitat” i l'“esperança” de sentir la particularitat

Referències Bibliogràfiques

FLOREZ BELEDO, J. (2018). *La comprensión actual de la discapacidad intelectual*. Estudios Sal Terrae 106, 479-492. <http://www.lacusaragon.org/wp-content/uploads/2018/07/AQU%C3%8D.pdf>

INSTITUTO
Paulo Freire

Associació de Persones
Adultes Participants
CPFFPAFRANCESSBOSCHIMORATA

TAREPA - PV

Taller per a l'Acció Renovadora
de l'Educació Permanent d'Adults

L'ULLAL Edicions

AJUNTAMENT DE
LA POBLA DE FARNALS

Assumiràs la veu d'un poble,
i serà la veu del teu poble,
i seràs, per a sempre, poble,
i patiràs, i esperaràs,

(...)

Allò que val és la consciència
de no ser res si no s'és poble.
I tu, greument, has escollit.
Després del teu silenci estricte,
camines decididament.

Cent d'Estellés
1924-2024